

Inledning

Varje år mördas tusentals flickor och kvinnor i hederns namn. Enligt FN:s särskilda rapportör om utomrättsliga, summariska och godtyckliga avrättningar handlar det årligen om upp till 5000 kvinnor som mördas av sina manliga närstående för att återupprätta familjens heder. Mörkertalet är stort och enligt Amnesty International dokumenteras årligen cirka 1000 fall - enbart i Pakistan. Och antalet hedersmord tycks öka. [\(1\)](#)

Hedersmord förekommer i många olika länder och samhällen. Enligt en FN-rapport som publicerades i januari 2000, hade den särskilda rapportören om utomrättsliga, summariska och godtyckliga avrättningar, mottagit rapporter om hedersmord i Bangladesh, Brasilien, Ecuador, Egypten, Indien, Israel, Italien, Jordanien, Kina, Pakistan, Marocko, Storbritannien, Sverige, Turkiet och Uganda, under perioden 1 november 1998 till 5 december 1999. [\(2\)](#)

Jemen

Uppgifter om hedersmord i Jemen är mycket knapphändiga och uppgifterna går i sär. Flera artiklar refererar till en universitetsstudie som uppskattade att 400 kvinnor mördades i hederns namn i Jemen under år 1997.

Enligt uppgifter från US State Department tror de flesta medborgare i Jemen, inklusive kvinnorrättsaktivister att hedersmord är sällsynt förekommande.

Strafflagen föreskriver dödsstraff för mord på kvinnor. Straff lindring medges dock för hedersrelaterade brott och hedersmord. I fall av äktenskapsbrott kan den make som mördar sin hustru och hennes älskare dömas till böter eller fängelsestraff på max ett år. [\(1\)](#)

Text: Katarina Bergehed

Jordanien

Årligen rapporteras mellan 20-30 hedersmord i Jordanien. Men mörkertalet är stort och det verkliga antalet offer tros vara betydligt fler.

En advokat från *Jordanian Women's Union* uppskattar att antalet hedersmord är fyra gånger fler än vad de officiella uppgifterna visar. [\(1\)](#) Chefen för *the Public Security Directorate's Family Protection Unit* (FPU) menar att många av de självmord bland kvinnor som rapporteras, i själva verket är hedersbrott, där kvinnan tvingats till att begå självmord. [\(2\)](#)

I andra fall arrangeras hedersmordet så att de ska se ut som självmord. Flera av de kvinnor som varje år rapporteras som saknade och "försvunna" tros också ha mördats i hederns namn, och sedan begravts i öken. Hedersmord används även för att dölja förekomsten av våldtäkt och incest inom familjen, som i nedanstående fall:

År 1993 våldtogs 16-åriga Kifaya av sin bror Mahmoud. Våldtäkten resulterade i graviditet och Kifaya genomgick en abort varpå hon giftes bort till en 50-årig man. Sex månader senare upplöstes äktenskapet och samma kväll knivhöggs hon ihjäl av sin äldre bror Khalid. Khalid dömdes till 7 1/2 års fängelse för överlagt mord men straffet reducerades sedan till 1 års fängelse. Mahmoud dömdes till 13 års fängelse för våldtäkt och försök till mord på sin syster.

Offren och förövarna

Officiell statistik visar att de flesta hedersmord i Jordanien utförs av bröder till kvinnan (61.9%) följt av fäder (14.3%) och därefter bror- eller systerson (10%). Ofta utses en minderårig bror till att utföra mordet eftersom minderåriga riskerar kortare straff och i regel avtjänar straffet på ungdomsanstalt, utan att hamna i straffregistret. (3)

Flertalet hedersmord i Jordanien begås i fattiga, tätbebyggda områden på landsbygden, men är inte begränsade till dessa områden utan förekommer i alla samhällsgrupper. (4) Blotta misstanken om en olovlig sexuell relation eller tecken på omoraliskt beteende kan försätta flickor och kvinnor i livsfara. Flertalet kvinnor som mördas i hederns namn är unga och ogifta och har vid obduktion visat sig vara oskulder. Enligt chefsrättsläkaren i Amman, som utreder alla dödsfall där det finns misstankar om hedersrelaterade brott, tar man emot omkring 300 flickor per år, vars familjer kräver en försäkran om att flickornas mödomshinna är oskadd. Chefsrettsläkaren uppger att han i flera fall bevisat att flickan i fråga varit oskuld, men ändå fått tillbaka hennes kvarlevor några månader senare. (5)

Undersökningar visar att omkring 90% av de kvinnor som mördats i hederns namn, vid obduktion visat sig vara oskulder. (6) Ungefär 70% av offren för hedersmord är mellan 15 och 27 år. (7)

Mellan åren 1986-1999 utgjorde hedersmorden mellan 17-34% av det totala antalet mord i Jordanien under ett år:

år	antal mord	hedersmord	andel i %
1986	66	22	33
1987	69	18	26
1988	76	23	30
1989	62	20	32
1990	82	22	26
1991	76	24	31
1992	93	27	29
1993	96	33	34
1994	87	24	27
1995	78	20	25
1996	108	19	17
1997	105	25	23
1998	108	22	20
1999	67	17	25
2002		22	

Källa: Faqir Fadia: *Intrafamily femicide in defence of honour: the case of Jordan*. *Third World Quarterly*, Vol 22, No 1, 2001 och *The Jordan Times* 2002-12-29

Kvinnor ges skydd - i fängelse

Mellan 40-60 kvinnor frihetsberövas varje år av de jordanska myndigheterna för att skydda dem mot hedersrelaterad brott och mord. (8) Lagen om brottsförebyggande åtgärder från 1954 medger att kvinnor kan placeras i fängsligt förvar genom administrativa beslut i syfte att skydda dem under upp till tre år. (9)

Ett problem är att när kvinnorna väl fängslats behandlas de som omyndiga och kan inte lämna fängelset när de själva vill. Myndigheterna kan kvarhålla kvinnorna om de fruktar för kvinnas säkerhet och liv. (10)

En kvinna som hålls i administrativt förvar kan dock släppas om en manlig släkting till henne undertecknar en begäran om det. Ofta måste släktingarna skriva under en

försäkran om att de inte kommer att skada eller döda flickan eller kvinnan. I flera kända fall har dock kvinnorna mördats omedelbart efter frigivningen. Om släktingarna vägrar skriva under kvarhålls kvinnan. Det finns exempel på kvinnor som har suttit fängslade i upp till 12 år:

Kifah (fingerat namn) var 18 år när hon först fördes till kvinnofängelset utanför Amman år 1989. Hon hade träffats av fyra av de 22 skotten som hennes farbror avlossat mot henne när hon försökte rymma med sin pojkvän. Farbrodern letade reda på paret och hann i kapp dem precis innan de lyckats ta sig över gränsen till ett grannland. Hennes "brott" var att hon vägrat gifta sig med sin kusin. Fortfarande efter 12 år satt Kifah fängslad. (11)

Tidigare hölls de hotade kvinnorna tillsammans med dömda brottslingar vid Women's Correctional and Rehabilitation Center - ett kvinnofängelse söder om Amman. Under senare år har fängelseledningen inrättat en speciell avdelning för de förföljda kvinnorna. Enligt uppgifter finns det hälso- och sjukvård på området, liksom socialarbetare, en lekskola för kvinnornas barn samt ett bibliotek. Vidare bedrivs undervisning för att öka kvinnornas möjligheter till försörjning. (12)

Hedersmord i Jordaniens lagstiftning och politik

Den jordanska konstitutionen från 1953, garanterar alla jordanska medborgares rättigheter oavsett kön.

Enligt den jordanska strafflagen kan mord straffas med livstids fängelse eller dödsstraff. Lagen medger dock strafflindring för hedersmord och i de allra flesta fall av hedersmord åtnjuter förövaren starkt reducerade straff eller straffrihet. I ett fall dömdes en far som mördat sin dotter till 6 dagars fängelse. (13)

Artikel 340:§1 i den jordanska strafflagen fastställer att "han som upptäcker sin hustru eller en av sina kvinnliga släktingar begå äktenskapsbrott med en annan, och dödar, sårar eller skadar en av dem eller båda, är undantagen något som helst straff."

Artikel 340:§2 fastställer att : "han som upptäcker sin hustru eller en av hans kvinnliga släktingar eller systrar olovligen i säng med en annan man, och dödar, sårar eller skadar en av dem eller båda, åtnjuter strafflindring."

Artikel 98, vilket vanligtvis är det lagrum som används för strafflindring lyder: "Han som begår ett brott i ett anfall av raseri, orsakat av en orättfärdig och skadlig handling från offrets sida, åtnjuter strafflindring."

Ordningsmakten anklagas för partiskhet vad gäller våld mot kvinnor i Jordanien. Vanligtvis undlåter polisen att seriöst utreda eller samla relevanta bevis från alla parter som är involverade i brottet eller mordet. (14)

Människorättsorganisationer, kvinnorörelser, kungahuset och enskilda personer har under flera års tid drivit omfattande kampanjer för att bekämpa strafflindring och straffrihet för hedersmord.

I mars 1999 skrev kung Abdullah ett brev som instruerade premiärministern att "ändra lagarna som diskriminerar kvinnor och utsätter dem för orättvisa". (15)

Regeringen presenterade ett förslag till lagändring med skärpta påföljder för hedersmord. Förslaget antogs av överhuset men i november 1999 röstade underhuset i

parlamentet emot detsamma. I stället antog parlamentet i december 1999 ett förslag som utarbetats av senatens konstitutionella kommitté, och som utökade existerande lag till att även omfatta kvinnliga gärningsmän. [\(16\)](#)

I januari 2000 gjorde regeringen ett nytt försök att få igenom lagreformen, som återigen godkändes av överhuset men som stoppades av parlamentets underhus efter en diskussion som varade i tre minuter. [\(17\)](#)

Lagreformen mötte starkt motstånd bland många parlamentariker som bland annat tolkat förslaget som ett sätt att "legalisera obscenitet och äktenskapsbrott". Kampanjen för lagreformen utfördes, enligt enskilda parlamentsledamöter, av personer som mottagit pengar från utlandet "i syfte att infiltrera det jordanska samhället och sprida omoral". [\(18\)](#) Andra parlamentsledarmöter har hävdade att de är emot äktenskapsbrott, men att de än mer emotsätter sig att enskilda personer har rätt att döda eller ta lagen i sina egna händer.

I en undersökning som gjordes av den engelskspråkiga dagstidningen *The Jordan Times* framgick att 62% av jordanierna motsatte sig ändringsförslaget av artikel 340. Det främsta skälet som angavs var rädslan för att det skulle kunna leda till "moraliskt sedefördärv i samhället." [\(19\)](#)

Enligt Kung Abdallahs rådgivare i islamiska frågor, shejk Izzedine al Tamimi, får ingen person straffas innan hon förklarats skyldig till brott av en domstol och ingen enskild person har rätt att ta lagen i egna händer. Den islamska lagen Shari'a värnar om människans liv. [\(20\)](#)

Text: Katarina Bergehed

Libanon

Uppgifterna om antalet hedersmord i Libanon går isär. I samband med en konferens om hedersmord som hölls i Beirut i maj 2001, hävdade libanesiska advokater att i genomsnitt en kvinna i månaden faller offer för hedersmord. Siffran baserades på antalet fall som tagits upp i rättegång och advokaterna menade att det verkliga antalet är betydligt högre. [\(1\)](#) Det är dock svårt att göra uppskattningar eftersom hedersmord ofta arrangeras så att de ska se ut som olyckor.

Enligt studier som gjorts av den libanesiska kvinnorrättsorganisationen The Lebanese Council to Resist Violence Against Women (LECORVAW) har antalet hedersmord ökat under senare år. Under 2002 ägde minst 20 mord rum, varav ett skedde inne i en rättssal. LECORVAW menar att allmänheten i Libanon gärna vill tro att förekomsten av hedersmord är ett mindre problem än i omgivande länder. [\(2\)](#)

Libanesisk media rapporterade om mellan två och tre fall av hedersmord i månaden under hela år 2001. [\(3\)](#)

Hedersmord i Libanons lagstiftning

År 1999 gjordes vissa ändringar i den libanesiska lagstiftningen gällande hedersmord. Fram till dess medgav strafflagen straffminskning eller till och med strafffrihet för hedersmord. [\(4\)](#)

I likhet med den syriska lagstiftningen, innehöll den libanesiska lagen begreppet "tvivelaktig hållning", åsyftande offrets beteende i en "misstänkt" situation. Ett sådant beteende hos offret kunde föranleda straffminskning för förövaren. Det var domarens sak att utifrån sitt eget omdöme avgöra vad som kunde betraktas som "tvivelaktig hållning" hos offret. Begreppet missbrukades, vilket visas i följande exempel:

En bror ser sin syster tillsammans med en lärare på bygatan . Brodern dödar henne och söker strafflindring genom att åberopa att hans syster uppvisat en "tvivelaktig hållning". (5)

I ett annat exempel ser en bror sin syster anlända till hemmet tillsammans med en grupp vänner. Han dödar henne och hävdar att en av de unga männen i gruppen var hennes älskare och åberopar systemens "tvivelaktiga hållning". (5)

Trots vissa förändringar i lagen tas gärningsmannens motiv fortfarande i beaktande och förövaren kan i praktiken slippa undan med ett kortare fängelsestraff. Kvinnor som mördar sina män i hederns namn åtnjuter ingen strafflindring. (6)

FN:s barnkommitté, vars uppgift är att granska efterlevnad av Konventionen om barnets rättigheter (Barnkonventionen) i de länder som anslutit sig till konventionen , uttryckte år 2002 sin oro över förekomsten av hedersmord i Libanon:

Noting the statement by the delegation that the problem of crimes committed in the name of honour do not exist in the State Party, the Committee is nevertheless concerned that the provisions relating to "honour crimes" remain in the Penal Code. It is deeply concerned at the statement by the delegation that in some cases such crimes are not punished at all.

The Committee recommends that the State party:

(a) Rapidly review its legislation with a view to eliminating all provisions allowing sentences to be reduced if the crime in question is committed in the name of honour;

(b) Amend the law in accordance with international standards and ensure prompt and thorough investigations and prosecutions; and

(c) Undertake awareness-raising activities to make such practices socially and morally unacceptable. (7)

Text: Katarina Bergehed

Pakistan

Kvinnor i Pakistan ses som andra klassens medborgare och utsätts för en systematisk diskriminering. De förnekas sina ekonomiska, sociala, medborgerliga och politiska rättigheter, och diskrimineras av en lagstiftning som den militära diktatorn Zia ul-Haq införde på 1970- och 80-talen. (1)

Den icke-statliga kommissionen för mänskliga rättigheter i Pakistan, HRCP, konstaterade i sin rapport för år 2000 att trots att nästan 51 procent av landets cirka 150 miljoner invånare är kvinnor har de fortfarande en underordnad status i samhället. (2) Redan från födseln diskrimineras flickor och kvinnor ur alla samhällsklasser, även om kvinnor från de fattigare samhällsklasserna är särskilt utsatta för den systematiska diskrimineringen.

Antalet hedersmord i Pakistan är alarmerande och straffriheten är så gott som total. I takt med att allt fler kvinnor i landet får kunskap om och, om än med försiktighet, börjar

kräva sina rättigheter, tycks antalet hedersmord och annat våld mot kvinnor öka.

Många fall av hedersmord uppmärksammas av media och människorättsorganisationer men glöms sedan bort. I andra fall lider kvinnor i tysthet, dör en våldsamt död och begravs i anonyma gravar.

Och trots att Pakistans regering under president Pervez Musharraf vid upprepade tillfällen kraftfullt fördömt hedersmord i officiella uttalanden, och utlovat åtgärder för att skydda kvinnors mänskliga rättigheter i Pakistan, har situationen för Pakistans kvinnor endast förbättrats marginellt under de senaste åren.

Hedersbegreppet i Pakistan

Hedersmord, som från början var en balochistansk och pashtunsk stamtradition, förekommer i hela landet men är särskilt vanligt i provinserna Balochistan, NWFP (the North West Frontier Province), övre Sindh och Punjab. Hedersmorden sker övervägande på landsbygden i avlägsna byar, men förekommer även i urbana miljöer och undersökningar visar att det finns ett betydande stöd och acceptans för hedersmord i stora delar av samhället, även bland den välutbildade befolkningen. (3)

Det är i huvudsak två faktorer som utgör grunden för det hedersrelaterade våldet mot kvinnor i Pakistan; dels betraktandet av kvinnor som handelsvara, dels själva hedersbegreppet.

Synen på kvinnan som objekt eller handelsvara är djupt rotad i stamkulturen. Kvinnor betraktas, oavsett klass, etnicitet eller religion, som de manliga familjemedlemmarnas ägodelar, snarare än människor med värdighet och rättigheter. Ägaren har rätt att besluta om ägodelens öde. (4) Alla äktenskap i stamsamhället involverar betalning i form av brudpris. Flickan eller kvinnan överlämnas till brudgummen i utbyte mot en summa som överlämnas till brudens far. Brudpriset varierar beroende på kvinnans status, hälsa, skönhet och ålder. Likt andra ägodelar höjer bruden mannens status och heder.

Ägande av och kontroll över eftertraktansvärda egendomar, särskilt kvinnor, guld och land (*zan, zar, zamin*) kopplas till mannens heder. Begreppet heder (*ghairat*) är nära förknippat med mannens samhälleliga status och respekt (*izzat*), som i sin tur är beroende av ägande, välstånd och egendom. Kvinnan betraktas som ett värdeföremål och utgör därmed en integrerad del av mannens eller stammens heder. Kvinnan och kvinnokroppen är bärare av den manliga hedern, men besitter själv ingen sådan. (5) Kvinnans kropp får inte ges eller tas annat än genom reglerade utbyten som män beslutat om, och kvinnan måste vakta och bevara sin kyskhets och oskuld.

I den traditionella "rättsskipningen" görs ingen åtskillnad mellan misstänkta eller bevisade otillåtna sexuella relationer. Minsta misstanke om otillåtet sex medför att mannens och familjens heder skändas och kvinnan förlorar sitt värde som begärlig egendom och handelsvara - och därmed rätten till liv. Således blir de pakistanska kvinnornas rätt till liv avhängigt av att de följer de sociala normerna och traditionerna. (6)

I provinsen Sindh i södra Pakistan kallas hedersmord för "*karo kari*". *Karo* betyder svart man och *kari* svart kvinna och orden syftar på personer som har sexuella relationer utanför äktenskapet, vilket är förbjudet i Pakistan. En "svart man" och en "svart kvinna" är personer som drar skam över andra enligt hederskulturen och i syfte att återupprätta den skändade hedern hackas offret till döds med yxor eller hackor, oftast med deltagande från alla byns män. (7) Hedersmorden sker ofta offentligt och med byns

underförstådda eller uttryckliga stöd.

(8)

Bland de pashtunska stammarna i North West Frontier Province (NWFP) och i Baluchistan i sydväst kallas hedersmorden för *tur* och innebär att offren kan hackas ihjäl, slaktas med kniv, brännas eller skjutas. (9) I det befolkningsrika Punjab sker dödandet oftast med skjutvapen och hedersmordet är oftare resultat av individers beslut. Hedersmord i Punjab sker oftast i det privata.

Föreställningen om vad som smutsar ner och skändar en mans heder har ständigt utvidgats och sträcker sig långt över de sexuella normerna. Även sådant beteende eller handlande som strider mot gällande sociala normer kan uppfattas som vanhedrande och föranleda hedersmord. Det kan handla om att kvinnor själva vill välja vem de ska gifta sig med, att kvinnor begär skilsmässa från misshandlande makar eller kvinnor som våldtagits. Mannens kontroll begränsas inte till kvinnans sexualitet utan omfattar även hennes uppförande och handlingar, hennes rörelser, hennes sätt att tala. "Förseelser" som att maten inte serveras i tid, att kvinnan ger svar på tal eller trotsar mannens förbud att gå och besöka någon utanför hemmet rapporteras kunna leda till allvarliga bestraffningar. Hedersmord utförs ofta på de mest vaga grunder som i fallet med en make som dödade sin hustru efter att ha drömt att hon bedragit honom. I ett annat fall mördades en kvinna i Baluchistan av sin make efter att hon besökt sin familj utan mannens tillstånd. (10)

I de flesta samhällena finns inget annat straff för *kari* än döden. En mans förmåga att skydda och återupprätta sin heder bedöms av hans familj och grannar. Genom att döda den som dragit skam över familjen demonstrerar mannen sin makt och förmåga att skydda sin heder och hedersmorden utförs därför ofta helt öppet. Det sociala trycket på männen att utföra hedersmord är stort, även om det bara handlar om beskyllningar, rykten eller skvaller. En man som ignorerar ryktena riskerar att själv bli betraktad som skamlig och vanhedrande. (11)

Mannens skändade heder återupprättas endast delvis genom att kvinnan dödas för hennes påstådda eller verkliga sexuella "överträdelse". Han måste också döda *karo*, det vill säga den man som kvinnan påstås ha varit involverad med. Men eftersom den utpekade kvinnan mördas först hinner *karo* ofta få vetskap om detta och ta till flykt. Konflikten kan då lösas genom förhandling och compensation. Om båda sidor ger sitt medgivande arrangeras ett möte eller avtal, *faislo*, eller ett *jirga*, stamråd, där bägge parter finns representerade. Mötet syftar till att återställa balansen genom att förhandla fram compensation för skadorna. En *karo* som vill undkomma måste betala compensation för att hans liv ska sparas samt för mannens förlorade heder och för förlusten av den mördade kvinnan. Compensationen kan antingen bestå av pengar eller överlämnandet av en flicka/kvinna från *karos* familj, eller bägge delarna. Inom varje stam finns en fast angiven storlek på compensationen. (12)

Det här systemet gör det möjligt att tjäna pengar eller att erhålla kvinnor. Amnestys rapporter beskriver även "påhittade" hedersmord, där män anklagar sina hustrur eller systrar för att ha en förbindelse med en förmögen man i utpressningssyfte. I dessa fall dödas vanligen kvinnan och den utpekade mannen förmås sedan betala en stor summa i compensation till mannen. Riskerna är få och förövaren är så gott som säker på att hedersmord bedöms mycket milt av domstolarna - om fallet överhuvudtaget tas upp.

(13)

Hedersmord i Pakistan

Det är omöjligt att fastställa hur många hedersmord som äger rum i Pakistan eftersom många aldrig anmäls eller på annat sätt registreras. Pakistanska medier och människorättsorganisationer hävdar att det mördas tre kvinnor om dagen i så kallade hedersmord i Pakistan. Stämmer beräkningarna mördas över 1000 kvinnor om året i hederns namn i Pakistan. (14) I en studie från 2001 som utförts av Punjab Women Development and Social Welfare Department framkommer att endast 5 procent av alla våldtäkter och hedersmord anmäls. Enligt Pakistans kommission för mänskliga rättigheter, HRCP, ökar antalet hedersmord och även andra former av våld mot kvinnor i Pakistan. (15)

Under 2002 ökade antalet kända hedersmord med 25 procent jämfört med året innan. (16) Enbart i provinsen Sindh i södra Pakistan rapporterades mer än 300 hedersmord ha ägt rum. Minst 161 flickor och kvinnor mördades av sina anhöriga i provinsen Punjab. Siffror och information från övriga delar av landet saknas men tjänstemän på HRCP befarar att de verkliga siffrorna är betydligt högre. På grund av bristande resurser kan inte kommissionen verka i några av de mest konservativa provinserna såsom Baluchistan. Enligt en annan människorättsorganisation, Lawyers for Human Rights, rapporterades 549 fall i inhemsk media under perioden januari-augusti 2002. (17)

Att hedersmord tycks öka i omfattning har flera förklaringar. Regeringens misslyckande med att vidta effektiva åtgärder för att stoppa fenomenet samt den näst intill totala straffrihet som omger hedersmorden är viktiga faktorer. Analytiker i Pakistan nämner också orsaker som statsinstitutionernas försvagning samt en ideologisk och demokratisk samhällskris, vilket bidragit till att olika grupper söker alternativa modeller som inspirerats av bland annat talibanerna i Afghanistan. Den ekonomiska nedgången i landet har fördröjt utbildningsinsatser och demokratiseringsprocesser.

Andra pekar på en brutalisering av det pakistanska samhället som ägt rum under de senaste årtiondena, genom att en rad nya brott belades med dödsstraff. Den ökande tillgången till vapen bland landsbygdens befolkning i Afghanistankonfliktens kölvatten, kan också ha bidragit till ökad våldsanvändning vid familjefejder och hedersrelaterade tvister. (18)

I takt med att allt fler kvinnor i landet får kunskap om och, om än med försiktighet, börjar kräva sina rättigheter, tycks antalet hedersmord och annat våld mot kvinnor öka. Advokater från Sukkur advokatsamfund menar att den ekonomiska nedgången i landet har tvingat ut allt fler kvinnor på arbetsmarknaden, något som många män motsätter sig av rädsla för att kvinnor ska exponeras för nya människor, idéer och influenser. (19)

Den ökade anmälningsbenägenheten - att anhöriga och grannar nu anmäler brott som tidigare ignorerats - kan delvis förklara de stigande siffrorna, menar man på Pakistans kommission för mänskliga rättigheter, HRCP. (20)

Offren och förövarna

Kvinnor i alla åldrar riskerar att utsättas för hedersmord och bland offren återfinns såväl flickor i förpubertal ålder, som mor- och farmödrar. De utpekade kvinnorna får aldrig tillfälle att ge sin version av händelserna. (21) Även män dödas i hedersmord. För de manliga släktingarna till den anklagade kvinna, kan även *karo*, (mannen som kvinnan påstås ha haft en otillåten relation med), utgöra måltavla.

Besluten om hedersmord fattas av individer och morden utförs antingen i det privata eller offentligt, i de flesta fall av äkta män, fäder eller bröder till de mördade kvinnorna.

I vissa fall kan *jirgas*, stamråden, besluta om att en kvinna skall avrättas och sedan skicka ut män för att utföra dådet. (22)
Pakistans kommission för mänskliga rättigheter, HRCP har observerat att föräldrarna tvingar allt yngre pojkar att mörda sina systrar som motsätter sig tvångsäktenskap. Pojkarna får sedan fädernas formella förlåtelse och undgår därmed åtal och straff. (23)

Hedersnormen är internaliserad hos många pakistanska kvinnor och det har förekommit att även kvinnor har godkänt och varit delaktiga i hedersmord. Det finns uppgifter om att hedersmorden på senare tid börjat drabba fler än den "vanhedrande" kvinnan då även andra kvinnliga familjemedlemmar som försökt ingripa, har mördats. (24)

Hedersrelaterade brott och stamråd, *jirgas*

En nationell och internationell proteststorm bröt ut i juni 2002 sedan Mukhtaran Mai, en omkring 30-årig kvinna "dömts" av ett lokalt *jirga* att gruppvåldtas sedan hennes 12-åriga bror påstods ha haft en "olaglig affär" med en flicka från en annan stam. Flickan kom från Mastoistammen, som hade högre status än pojken egen, och affären ansågs ha vanärat Mastoistammens heder. (25)

Den 22 juni 2002 verkställdes "domen" och Mukhtaran Mai fördes till en hydda där hon våldtogs under en och en halv timma av fyra män. Efter gruppvåldtäkten kastades hon ut på gatan och tvingades gå hem genom byn endast iklädd en söndersliten skjorta. Ingen av de församlade byborna ingrep för att förhindra övergreppen, trots Mukhtarans rop på hjälp.

Händelsen läckte dock ut till media och gav upphov till en nationell och internationell proteststorm som gjorde det omöjligt för de officiella myndigheterna att inte agera. Den 30 juni anmälde Mukhtaran Mai gruppvåldtäkten och 14 män greps. Fyra av dem åtalades för att ha utfört våldtäkten och övriga tio åtalades för medhjälp. I augusti 2002 dömde anti-terrorisdomstolen i Dera Ghazi Khan sex män till döden; fyra av dem dömdes för att ha utfört våldtäkten och två män dömdes för att ha deltagit i det *jirga/panchayat* som beordrat gruppvåldtäkten. Övriga åtta personer frikändes. Såväl Mukhtaran Mai som staten överklagade domstolens beslut att frikänna åtta av männen till högsta domstolen i Lahore.

Den 4 mars 2003 upphävde högsta domstolen i Lahore tidigare domar och frikände fem av de sex män som dömts till döden, samt omvandlade dödsstraffet till livstids fängelse för den sjätte personen. Som skäl för domstolens beslut anfördes "brist på bevis" samt "bristfällig utredning". Mukhtaran Mai och delstatsregeringen i Punjab överklagade den nya domen var för sig och dessa båda överklaganden behandlas nu som ett ärende av Högsta domstolen i Pakistan. Prövningen av ärendet inleddes den 27 juni 2005. Den 28 juni upphävde Högsta domstolen tidigare beslut från domstolen i Lahore samt fastställde att samtliga 13 män som inledningsvis anklagades för delaktighet i gruppvåldtäkten, inklusive dem som frikändes, åter skulle gripas och hållas frihetsberövade. Den fjortonde mannen är fortfarande frihetsberövad och avtjänar sitt livstidsstraff.

Det så kallade Meerwala-fallet är ett extremt exempel på den typ av egenmäktig och godtycklig "rättsskipning" som förekommer i rurala områden och som baseras på lokal sedvanerätt. Amnesty International fruktar att systemet med stamråd kommer att fortleva om de inte uttryckligen förbjuds eller förändras. (27)

Hedersmord i pakistansk lagstiftning

Den pakistanska konstitutionen garanterar jämlikhet mellan könen, bland annat genom artikel 25 som fastslår att "Alla medborgare är lika inför lagen och har rätt till samma skydd från lagens sida". Officiellt och enligt landets strafflag betraktas hedersmord som mord men staten misslyckas dock systematiskt med att förhindra, utreda och ställa de ansvariga för hedersmorden inför rätta.

Pakistan har två parallella rättssystem, ett sekulärt och ett religiöst. Det var den militäre diktatorn Zia ul-Haq som i slutet av 70-talet underminerade det civila domstolssystemet genom att införa en federal shari'a domstol som skulle tillse att landets lagar följde Koranen och Sunnah, profeten Muhammeds uttalanden och direktiv. (28) Enligt den pakistanska grundlagen måste alla lagar vara förenliga med islamisk rätt. 1979 infördes de religiösa strafflagarna *hudood* som kriminaliserar mord, stöld, hädelse, apostasi, äktenskapsbrott, våldtäkt utanför äktenskapets ramar, alkohol och hasardspel. Enligt *hudood*-lagarna kan straff som stening, spöstraff, strypning eller stympling utdömas.

I praktiken tillämpas straffen mycket sällan. Spöstraffet har tagits bort utom för vissa typer av brott. (29)

En tredje form av rättsskipning förekommer i stora delar av de västra gränsområdena, där den pakistanska statsmakten endast har en begränsad kontroll. Stamområdena är juridiskt autonoma gentemot pakistansk lag, vilket innebär att den lokala sedvanerätten står över pakistansk lag. I klan- och stamsamhällena råder ett godtyckligt och informellt system av rättsskipning enligt shari'a och stamtraditioner. *Jirgas*, lokala och traditionella byråder där byälste och/eller andra ledare ingår, löser tvister och konflikter i byn. (30)

Det är särskilt de omdiskuterade lagarna *quisas* (vedergällning) och *diyat* (kompensation, blodspengar) som förhindrar att kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld eller våld i hemmet får upprättelse. *Quisas* och *diyat* utfärdades 1990 som föreskrifter eller förordningar men antogs av parlamentet år 1997 som gällande lag och ersatte därmed delar av strafflagen.

Quisas och *diyat* omfattar brott såsom mord, dråp och åsamkande av fysisk skada, och omdefinierar brotten i islamska termer, såsom islam har tolkats i Pakistan. Omtolkningen innebär att mord, dråp och åsamkande av fysisk skada betraktas som ett brott mot enskild person och faller således inte under allmänt åtal. Enligt dessa lagar tillåts offret eller dennes familj bestämma om straffet ska bli vedergällning enligt principen öga för öga, tand för tand eller om förövaren ska betala en ersättning eller få nåd.

Quisas och *diyat* förstärker synen på att mord inom familjen i första hand är en privatsak och att mord på familjemedlemmar är en familjeangelägenhet som inte måste leda till åtal, utan blir föremål för förhandling. Eftersom offret eller offrets anhöriga har rätt att välja mellan hämnd och förlåtelse samt rätt att besluta om att åtal mot förövaren ska läggas ned, innebär det att familjer väljer att inte ställa förövaren inför rätta. I närmare 90 procent av fallen med hedersmord är förövaren en familjemedlem. (31)

Quisas kan endast tillämpas efter att de mycket strikta beviskraven uppfyllts. I praktiken tycks lagen om *quisas* inte tillämpas, även om den fortfarande finns kvar. (32) Däremot tillämpas *diyat*, vilket har fått till följd att personer som begått mord inte straffas eller att förmögna och inflytelserika personer kan slippa straff genom att betala kompensation till offrets familj.

Den pakistanska strafflagen föreskriver dödsstraff för mord. Särskilda regler gäller om mordoffrets lagliga arvinge är avkomma till förövaren. I sådana fall är maxstraffet för förövaren 14 års fängelse. En man som dödar sin hustru, med vilken han har barn kan sålunda inte dömas till döden. (33)

Polisiära och rättsliga myndigheter

Rättskipningen präglas av ineffektivitet och korruption. Vittnen och enskilda inom rättssystemet mutas eller hotas ofta. Lagen som förbjuder mord garanterar inte att det blir rättegångar vid hedersmord eller att straff utdöms.

Det pakistanska domstolsväsendet, som kraftigt domineras av män, reflekterar samhällets attityder till kvinnor och tenderar att stå på de manliga förövarnas sida. Delar av rättsväsendet tycks vara övertygade om att varje ingrepp mot den patriarkala samhällstrukturen riskerar att splittra samhället, varför det är rättsväsendets sak att förhindra en sådan omstörtning. (34) Domarna på lägre nivå, men ibland även domare på högre nivå tenderar att underbygga och förstärka diskriminerande och traditionella normer, snarare än att säkra könsens likhet inför lagen i enlighet med landets konstitution. Den enskilde domarens attityder lämnas stort utrymme. (35)

Polisen agerar eller låter sig ofta användas som traditionens och moralens väktare, snarare än att utföra sin uppgift att upprätthålla statens lagar. Kvinnor som allvarligt skadats av sina makar och som vågat uppsöka polis, utsätts ofta för ytterligare förnedring från polisens sida. Inte sällan vägrar polisen att ta emot kvinnans anmälan. Kvinnan avråds ofta från att göra en anmälan och uppmanas att åka hem och försöka reda ut saken med maken. (36) Polisen tar nästan alltid förövarens parti i hedersmord och förövarna åtalas mycket sällan. (37)

Fäder använder sig av polisen för att finna och återföra eller godtyckligt gripa döttrar som gift sig men män som de själva valt mot föräldrarnas vilja. Ofta anmäler fadern att dottern bortförts av någon främmande man, eller också anklagas dottern för zina, utomäktenskaplig otillåten sexuell relation. (38)

Könsdiskriminerande lagstiftning i Pakistan

Shari'a-lagen, såsom den tolkas i Pakistan, diskriminerar kvinnor vid till exempel arv och skilsmässor. I brottmål är en kvinnas vittnesmål mindre värt än en mans.

Hudood-lagarna som infördes 1979 medförde att tidigare lagstiftning gällande äktenskapsbrott, *zina*, och våldtäkt, *zina-bil-jabr*, ändrades. Sex utanför äktenskapet blev för första gången i landets historia ett brott. Även unga flickor som nått puberteten kunde nu åtalas för att ha haft olagliga sexuella relationer, vilket kan bestraffas med stening till döds. Bestrafningen har dock hittills aldrig utförts i Pakistan. (39) Kvinnor som utsätts för våldtäkt riskerar att anklagas för äktenskapsbrott och häktas. Detta, i kombination med den upplevda skammen, gör att mycket få våldtäkter anmäls. I häktet är risken stor att de utsätts för ytterligare fysisk, psykisk eller sexuell tortyr. (40)

Vid våldtäkt ligger bevisbördan på offret. Om kvinnan blir gravid och inte kan bevisa våldtäkten riskerar hon att bli dömd för att ha haft en sexuell relation utan att vara gift. Våldtäkt kan bestraffas med hängning medan äktenskapsbrott och sexuella relationer utanför äktenskapet kan bestraffas med stening. Dessa brott kom att gå under namnet *zina* förordningen. (41) Våldtäkt inom äktenskapet erkänns inte som ett brott.

Våld mot kvinnor i Pakistan

Pakistanska kvinnor utsätts för våld, såväl i hemmet som i övriga samhället. Inofficiella undersökningar visar att över 80 procent av alla kvinnor på något sätt misshandlas i hemmet. (42) Enligt the Pakistan Institute of Medical Science utsätts mer än 90 procent av alla gifta kvinnor för misshandel av sina makar. Orsaker såsom att mannen varit missnöjd med maten eller städningen, eller att kvinnan fött ett barn av "fel" kön, det vill säga en dotter, uppges föranleda misshandel i form av sparkar, slag och sexuella övergrepp. (43)

Mäns våld mot kvinnor och våld i hemmet betraktas av många som mannens rätt att uppfostra kvinnan och brotten anmäls nästan aldrig. Om kvinnorna vänder sig till polisen riskerar de att utsättas för ytterligare hot och trakasserier från samhället i övrigt. En misshandlad kvinna kan i de flesta fall inte heller räkna med något stöd från den egna familjen. Att en dotter vill skilja sig uppfattas som en skam för kvinnans familj, och kan leda till att familjen tvingar henne att återvända till maken eller att hon mördas i hederns namn. (44)

Dessutom spelar sociala och ekonomiska faktorer en stor roll. Om en dotter återvänder hem till sin familj så innebär det utgifter för familjen. Familjen har vanligtvis också betalat den erforderliga hemgiften och om kvinnan då skiljer sig så riskerar familjen att förlora sin "investering". (45)

Rapporter visar att under år 2000 våldtogs en kvinna varannan timme i Pakistan. (46) Icke-muslimska kvinnor är särskilt utsatta för sexuella övergrepp och polisen vidtar sällan några åtgärder för att gripa förövarna. I vissa fall är poliser direkt inblandade i övergreppen.

"Sotdöden" - ett extremt uttryck för det systematiska våldet

Mellan 1994-2002 rapporterades 4.000 pakistanska kvinnor - och detta enbart i området kring huvudstaden Islamabad - ha dränkts in i fotogen varefter olika familjemedlemmar satt eld på dem. Pakistanska kvinnorrättsaktivister kallar det *choola* - spisdöden, eller sotdöden. (47)

Människorättsorganisationer i Pakistan uppskattar att tre kvinnor om dagen dör till följd av *choola*. Kvinnorna är oftast i åldern mellan 18 och 35 år, och ungefär en tredjedel av dem är gravida då de dör. (48)

Skälen för att bränna dessa kvinnor varierar, men vanligast är att kvinnan inte lyckats frambringa en son, eller att mannen vill gifta sig med en andra hustru utan att kunna försörja den första, eller att kvinnan haft långvariga konflikter med svärmodern.

Människorättsförsvarare menar att männens familjer ofta mutar polisen för att få dessa dödsfall klassade som självmord. (49) Pakistans kommission för mänskliga rättigheter, HRCP uppskattar att förövaren grips i mindre än 20 procent av fallen och att de misstänkta ofta släpps inom några dagar. (50)

Fallen av syrakastning, som leder till att offret vanställs mycket svårt, tycks också öka.

Skydd för utsatta kvinnor

Våldsutsatta kvinnor har sällan någonstans att ta vägen och avsaknaden av "gömsällen" bidrar till kvinnornas näst intill totala isolering. En kvinna som reser ensam riskerar att bli föremål för övergrepp från polisen, främmande män eller manliga släktingar som jagar henne. [\(51\)](#)

År 1999 öppnades sex kriscenter för kvinnor i olika delar av landet. Kriscentren erbjuder viss rättshjälp och kan hänvisa kvinnor i behov av skydd till de statliga kvinnohusen för utsatta kvinnor, *Darul Amans*. Kvinnohusen är otillräckliga, både vad gäller deras antal och det stöd de erbjuder och är ofta överbelagda. Kvinnorna som sökt skydd stängs in och lär sig inte heller några färdigheter som skulle möjliggöra för dem att bygga upp sina liv utanför kvinnohuset. Personalen på *Darul Amans* rådgör ofta de skyddssökande kvinnorna att försonas med sina makar och återvända till, vad som måste anses vara en oföränderlig misshandelssituation. [\(52\)](#) Avsaknaden av skyddat boende och avsaknaden av kvinnohus i tillräcklig omfattning har gjort att kvinnor ibland sökt skydd i fängelse. [\(53\)](#)

Det finns inga statliga institutioner som erbjuder rättshjälp för dessa kvinnor. Däremot finns det i de flesta städer så kallade kriscenter, Family Crisis Centers, som erbjuder viss rådgivning och som kan hänvisa till kvinnohus. Det finns endast ett fåtal ideella organisationer som har kapacitet att bistå kvinnor med anmälningar om våld och övergrepp och samtidigt ge dem det moraliska och sociala stöd som behövs. [\(54\)](#)

Tvångsgifte och arrangerade äktenskap

Att kvinnor själva väljer vem de gifter sig med anses ofta skada familjens heder, och dessa kvinnorna hotas, förnedras, hålls inlåsta eller tvingas in i äktenskap med någon annan. Om de väljer att gifta sig i domstol mot föräldrarnas vilja riskerar de att anklagas för zina, olaglig sexuell förbindelse, om föräldrarna inte erkänner äktenskapet som giltigt. Paret har ofta svårt att bevisa att äktenskapet ingåtts lagligt eftersom domstolarna inte alltid för register över ingångna äktenskap. [\(55\)](#)

Enligt Pakistans grundlag har såväl kvinnor som män rätt att välja vem de vill ingå giftermål med och ingen får tvingas in i ett giftermål. I praktiken ser det helt annorlunda ut och flertalet äktenskap arrangeras av brudparets fäder.

En positiv trend är att pakistanska domstolar mer och mer har dömt till kvinnans fördel i fall som gällt tvångsäktenskap. Frågan behandlas nu av Högsta domstolen, som med prejudicerande verkan förväntas bekräfta kvinnors rätt att själv få välja vem de vill gifta sig med. [\(56\)](#)

Kvinnor har få möjligheter att styra över sina liv och det är fortfarande mycket vanligt att unga flickor gifts bort på traditionsenligt sätt i arrangerade äktenskap, trots att de inte vill och med mycket äldre män. Tvångskonvertering - ofta i syfte att ingå ett tillfälligt äktenskap - förekommer. [\(57\)](#)

Skilda kvinnor har låg status och riskerar att förlora vårdsnaden om sina barn. [\(58\)](#)

Syrien

Våld mot kvinnor i Syrien är underrapporterat och det förs ingen officiell statistik.

Flera lagrum överser med mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterade brott, genom strafflindring eller straffrihet:

Artikel 548.1 i den syriska strafflagen fastslår att den man som "ertappar sin hustru, mor, dotter eller syster med att begå äktenskapsbrott eller olagliga sexuella handlingar med en annan person och oavsiktligt dödar eller skadar en av dem eller båda, undgår straff.

Artikel 548.2 fastslår att "den som förövat mord eller skada ska åtnjuta strafflindring om han ertappat sin hustru eller mor eller dotter eller syster i en tvivelaktig hållning (misstänkt situation) med en annan man". (1)

Kvinnor som i domstol befinns vara skyldiga till äktenskapsbrott kan dömas till mellan 3 månader och 2 års fängelse. Motsvarande straff för män är mellan 1 månad och 1 års fängelse.

Hedersmord är dock mycket sällsynta och sker företrädevis på landsbygden. (2)

Text: Katarina Bergehed

Turkiet

Hedersbegreppet i Turkiet

Det finns många olika ord för "heder" i det turkiska språket. *Seref* beskriver en sorts heder som är kopplad till mannens eller de manliga släktingarnas prestationer. Det är uteslutande män som besitter och kontrollerar *seref*.

Ett annat ord, *namus*, beskriver en typ av sexuell heder som förutsätter både fysiska och moraliska kvaliteter som en kvinna bör ha. Kvinnans *namus* måste skyddas och bevaras under hela hennes liv; såväl före, under som efter äktenskapet.

De kvinnliga familjemedlemmarnas *namus* är avgörande för hela familjens heder och anseende. Därför förväntas kvinnor även skydda *namus* hos andra flickor/kvinnor som är släkt med dem: döttrar, barnbarn, svärdöttrar. Samtidigt är det en alltför viktig uppgift för att anförtra åt kvinnorna själva och det åligger därför familjen män att vaka över kvinnornas kyskhets och beteende. (1)

Unga flickor och kvinnor hålls inlåsta i hemmen, de blir utfrysta eller till och med mördade för att de haft en (verkligen eller påstådd) utomäktenskaplig affär eller för att de blivit våldtagna, för att de gift sig med män de själva valt. Även "missgärningar" som att ha pratat med män, eller gått på bio kan få de mest fatala följder. (2)

H.A endast 12 år gammal, dödades av sin familj efter att de hört hennes namn läsas upp i lokalradion. En väninna hade ringt in till radion och önskat en kärlekssång i H.A:s namn. Detta upplevdes som en stor skam för familjen eftersom det skulle uppfattas som om flickan hade en kärleksaffär i omgivningens ögon. (3)

Hedersmord i Turkiet

Uppgifterna om antalet hedersmord i Turkiet går isär. I flera artiklar refereras till forskare som uppger att det rör sig om 200 kända fall årligen, men att det verkliga antalet kan vara betydligt fler. [\(4\)](#)

US State Department uppger att av rapporter i turkisk media att döma, rör det sig om dussintals hedersmord varje år. [\(5\)](#)

Hedersmord förekommer i alla delar av Turkiet men är vanligast på landsbygden i landets södra och sydöstra delar. Genom omfattande migration till städerna har sedvänjan även "flyttat in" i städerna. [\(6\)](#)

Migrationen leder till att den unga generationens flickor (och pojkar) får bättre utbildning samtidigt som de exponeras för den "moderna" livsstilen i staden. Det sociala trycket på såväl den yngre som den äldre generationen sägs ha lett till att antalet mord, misshandel och annat våld inom familjen ökat. [\(7\)](#)

Hederskulturen och sexuella övergrepp

Kvinnor som utsatts för våldtäkt i Turkiet riskerar att drabbas av ytterligare våld från familjens sida, utfrysning, tvångsäktenskap eller till och med mord.

14-åriga Necla Akdenizs kvarlevor. Diarbakir 1999.

Necla Akdeniz var en 14-årig flicka från provinsen Kulp i Diarbakir. En kväll 1999 sov hon hos släktingar tillsammans med sina systrar, sju och nio år gamla. En 40-årig släkting till Necla, en byvakt*, knackade på dörren.

Enligt uppgift våldtog byvakten Necla efter att ha hotat henne med en pistol. Necla talade inte om för någon att hon hade våldtagits, men ett halvår därefter var det uppenbart att hon var gravid. En ung pojke ska ha ombetts att erkänna våldtäkten i utbyte mot en summa pengar, men senare talade Necla om att hon hade våldtagits av sin släkting, som sattes i häkte men därefter frigavs. Neclas barn var dödfött.

Under tiden hade hennes anhöriga haft familjeråd och kommit överens om att återupprätta sin "heder". Folk fick höra talas om familjerådets beslut, och någon rapporterade det till polisen som enligt uppgift hävdade att de inte kunde ingripa. Advokater fick samtidigt höra talas om vad som hänt Necla och försökte kontakta henne. Poliser såg till att advokaterna inte fick veta var hon befann sig, och de hann inte få kontakt med Necla.

Necla hade återvänt till en släktings hem och en kusin hade dödat henne med två skott i huvudet. Efter nio dagar, då ingen hade begärt att få hennes kropp, begravde kommunen henne på en kyrkogård för icke identifierade människor.

[\(8\)](#)

* Byvakter är bybor som får pengar och vapen av regeringen för att de ska kunna agera som milis i avlägsna områden i sydost. De har gjort sig skyldiga till många övergrepp; många har anklagats för våldtäkt och våldsdåd. Systemet med byvakter stärktes i slutet av 1980-talet i samband med att PKK:s verksamhet ökade, och byvakterna åtnjöt samma straffrihet som andra säkerhetsstyrkor, t.ex. polisen och gendarmeriet. De anser sig f.n. ha stora befogenheter och utsätter civila för övergrepp.

När det gäller sexuella övergrepp används hedersbegreppet som en ursäkt för att tysta offret och inte agera. Det här leder till att sexuellt våld hålls dolt och "privat". Det skapas ett klimat där det är mycket svårt för kvinnor att tala om de sexuella övergrepp de utsatts för eftersom det anses vara skamligt att ta upp sådant som ska hållas privat. Kvinnor som trots detta vågar talar öppet om de övergrepp de utsatts för, finner det ytterst svårt att få rättvisa. Både staten och närsamhället ser till att de blir tystade.

"Jag vill dela med mig av min smärta. De skuldbelägger mig. Varför? Vad har jag gjort? Var det för att jag gick ut, för att jag berättade min historia som de förebrår mig? Naturligtvis ska jag berätta min historia. Jag har stolthet också. Jag har heder. Jag är tvungen att berätta. Om de tystar mig, vad ska jag göra? Folk slår mig. Om jag inte talar, hur ska jag kunna rentvå [min heder, mitt namn]. Sedan skulle jag gömma mig, andra som blivit överfallna skulle gömma sig, och vad skulle sedan hända! Ska kvinnor inte alls gå ut på gatorna?"

Kvinna som utsatts för våldtäkt (9)

Enligt turkisk lag betraktas sexuellt våld mot kvinnor som en "kriminell handling mot allmän anständighet och familjen". Amnesty pekar på farorna med en sådan definition som gör våldtäkt till ett angrepp på och brott mot familjen eller närsamhället snarare än på individen. Kvinnors fysiska och psykiska integritet inför lagen hamnar i skymundan till förmån för familjens och samhällets skändade heder.

Enligt den turkiska lagen kan en man som våldtagit en kvinna dömas till villkorlig dom om han gifter sig med offret. Den våldtagna kvinnan döms därmed till ett livslångt straff när hon tvingas ingå äktenskap med förövaren. För offrets familj innebär giftermålet att hedern räddas.

Staten, sexuell tortyr och heder

Eftersom samhället fäster så stor vikt vid kvinnors heder d.v.s. deras sexuella "renhet", används hedersbegreppet av statstjänstemän som ett sätt att kontrollera oliktankande. Genom att tortera och förnedra kvinnor angrips såväl kvinnan som hennes familj och omgivning. Hedern fläckas av staten när polis, säkerhetsstyrkor och gendarmeri utsätter kvinnor för sexuellt våld.

Alla kvinnor riskerar att drabbas av våld, men på grund av den diskriminering som förekommer i Turkiet, riskerar kurdiska kvinnor i större omfattning att utsättas för våld från statsanställdas sida. Det gäller särskilt de kvinnor som lever i sydöstra delen av landet, och de som hyser politiska åsikter som regeringen och militären finner oacceptabla.

Amnesty befarar att statsanställda kan tillgripa tortyr i form av våldtäkt i vetskapen om att de som utsätts troligen inte kommer att rapportera vad som hänt. Om en våldtäkt avslöjas kan det påverka kvinnans och alla hennes anhörigas förmodade heder. Våldtäkt är således ett effektivt sätt för förövarna att rikta in sig både mot kvinnan och hennes omgivning, och samtidigt kunna räkna med straffrihet för sina brott. (10)

"Jag lever i ett land där orättvisa i samhället och all slags grymhet existerar. Jag ansåg att det var min plikt som människa att angripa detta. I många år hade jag arbetat på en socialistisk tidning. Därför hade jag blivit våldtagen och torterad. Min skam kom inte ur detta, det var något annat. Vad då?"

Heder? Det var polisens torterare som våldtog mig. Så nu hade jag förlorat min heder? Satt hedern i mina könsorgan eller i min hjärna? Fläckades min heder därför att jag inte kunde skydda dessa organ, för att de låg utom min viljas kontroll? Eller, hade jag inte till det yttersta försvarat de värden jag trodde på?"

Och min man? Var min heder fläckad för honom? Varför såg jag mig själv som hans heder? Varför tänkte jag att han aldrig skulle röra mig mera? Det var inte mitt fel. Och varför letade jag efter skuld hos mig själv? Jag tänkte inte så när jag hängde där naken. Varför tänkte jag så nu?"

Hedersmord i turkiska lagstiftningen

Turkiets familje- och civilrättsliga lag härstammar från Schweiz. Lagen, som antogs efter vissa ändringar, implementerades mellan åren 1926-1928. Vid samma tid antogs även den turkiska strafflagen som bygger på italiensk lag.

Enligt den turkiska strafflagen kan mord bestraffas med livstids fängelsestraff eller dödsstraff. Begreppet hedersmord förekommer inte i lagstiftningen, men enligt artikel 52 kan strafflindring medges om en person begått mord i ett upprört sinnestillstånd (aggravated agitation). Straffet kan sänkas mellan en åttondel till en fjärdedel av föreskriven straffsats. (12)

En genomgång av 24 domar i brottsmål som rörde hedersmord under åren 1998-1999 visade att samtliga anklagade hade åtnjutit strafflindring med stöd av artikel 52. (13)

Vanligtvis fattas beslutet om att döda den vanhedrande kvinnan i familjeråd med de manliga släktingarna. Familjerådet består vanligtvis av fadern och bröderna, men även farbröder, farfäder och svågrar kan ingå. (14) Dessa släktingar kan även aktivt delta i själva planeringen av mordet eller sanktionera handlingen genom sitt tysta stöd. I familjerådet utses den person som ska utföra mordet. Ofta faller lotten på en minderårig bror eller kusin, eftersom ytterligare straffsänkning medges för minderåriga. Det är dock ovanligt att de medskyldiga männen åtalas och familjemedlemmar ombeds sällan vittna i domstolen. (15)

Kombinationen av strafflindring enligt artikel 52 i strafflagen och straffsänkning motiverad av förövarens ringa ålder leder ofta i praktiken till mycket korta straff. Hedersmord betraktas med andra ord som ett brott, men ett förståeligt eller rent av rättmätigt sådant. Män som begår hedersmord får sina manliga släktingars och närsamhällets mer eller mindre uttalade stöd.

Kvinnor som rymmer och söker skydd har förts tillbaka till sina familjer av polisen. När mordet väl ägt rum visar polisen ofta undlåtenhet vad gäller att genomföra en grundlig och uttömmande utredning annat än när påtryckningar från allmänheten kräver det. Om ett fall slutligen tas upp till rättslig prövning tenderar de manliga domarna att acceptera förövarens förklaring och hänvisning till sin och familjens heder. (16)

Noter

Inledning

1) UNFPA - United Nations Population Fund, <http://www.unfpa.org> Violence Against Women and Girls.

2) UNICEF 1997: Women Commentary

COMMISSION ON HUMAN RIGHTS, Fifty-sixth session Item 11 (b) of the provisional agenda: Civil and Political Rights Including Questions of: Disappearances and Summary Executions.

Report of the special rapporteur, Ms. Asma Jahangir, submitted pursuant to Commission on Human Rights resolution 1999/35

<http://193.194.138.190/Huridocda/Huridoca.nsf/TestFrame/b72f2cfe9aa28e58802568ab003c572e>

Landinformation:

Jemen

1) US State Department: Yemen. Country Reports on Human Rights Practices, March 2002.

<http://www.state.gov>

Jordanien

1) Yaghi, Edna: Honour Killings.

2) Faqir Fadia: Intrafamily femicide in defence of honour: the case of Jordan. Third World Quarterly, Vol 22, No 1, 2001.

3) Faqir Fadia: Intrafamily femicide in defence of honour: the case of Jordan. Third World Quarterly, Vol 22, No 1, 2001.

4) Socialpolitik, nummer 2, 2000: Tema Gränsland: Mord för syns skull.

5) Socialpolitik, nummer 2, 2000: Tema Gränsland: Mord för syns skull.

6) Inter Press Service (IPS) 1999-12-08: Jordan: Cheat and Get Killed.

7) Humeidan, Ghada och Habash, Vivian: Crimes of Honour. Al Hayat Organization.

8) Human Rights Watch: Jordanian Law Excuses Murder, 1999-08-11,

<http://www.hrw.org>

9) Faqir Fadia: Intrafamily femicide in defence of honour: the case of Jordan. Third World Quarterly, Vol 22, No 1, 2001.

10) Al-Raida: Imprisonment to Protect Women Against "Crimes of Honor": A Dual Violation of Civil Rights, Vol. XIX, Fall/Winter 2001-2002.

<http://www.lau.edu.lb/centers-institutes/iwsaw/raida.html>

- 11) Al-Raida, Imprisonment to Protect Women Against "Crimes of Honor": A Dual Violation of Civil Rights, Vol. XIX, Fall/Winter 2001-2002.
<http://www.lau.edu.lb/centers-institutes/iwsaw/raida.html>
- 12) Al-Raida, Imprisonment to Protect Women Against "Crimes of Honor": A Dual Violation of Civil Rights, Vol. XIX, Fall/Winter 2001-2002.
<http://www.lau.edu.lb/centers-institutes/iwsaw/raida.html>
- 13) Araji, Sharon K: Family Violence Including Crimes of Honor in Jordan. Violence Against Women, May 2001, Vol 7, Issue 5.
- 14) Faqir Fadia: Intrafamily femicide in defence of honour: the case of Jordan. Third World Quarterly, Vol 22, No 1, 2001.
- 15) Herizons 2000, Honour Killings. http://www.wccpenang.org/herizons_10.htm
- 16) Inter Press Service (IPS) 1999-12-08: Jordan: Cheat and Get Killed.
- 17) Feldner Yotam, All in the Family: How the perpetrators of Honour Killing get off lightly. The Review, January 2001.
<http://www.aijac.org.au/review/2001/261/essay261.html>
- 18) Inter Press Service (IPS) 1999-12-08: Jordan: Cheat and Get Killed.
- 19) Feldner Yotam, All in the Family: How the perpetrators of Honour Killing get off lightly. The Review, January 2001.
<http://www.aijac.org.au/review/2001/261/essay261.html>
- 20) Socialpolitik, nummer 2, 2000: Tema Gränsland: Mord för syns skull.

Libanon

- 1) BBC News 2001-05-13: Beirut hosts "honour killing" conference.
  - 2) Samtal med representanter för The Lebanese Council to Resist Violence Against Women (LECORVAW), september 2002.
  - 3) US State Department: Lebanon - Country Report on Human Rights Practices, March 2002. <http://www.state.gov>
  - 4) BBC News 2001-05-13: Beirut hosts "honour killing" conference.
- US State Department: Lebanon - Country Report on Human Rights Practices, March 2002. <http://www.state.gov>
- 5) Moghaizel, Laure: The Arab and Mediterranean World: Legislation Towards Crimes of Honour i Empowerment and the Law - Strategies of Third World Women (ed. Margaret Schuler)
  - 6) BBC News 2001-05-13: Beirut hosts "honour killing" conference.
  - 7) [Committe on the Rights of the Child, Report on the Twenty-ninth Session, Geneva, 14](#)

[January-1 February 2002. http://www.un.org](http://www.un.org)

Pakistan

1) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

2) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

3) Amnesty International, Media briefing: Violence against women in Pakistan. Index 33/010/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330102002>

Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

4) Amnesty International, Pakistan: Honour killings of girls and women, Index: ASA 33/018/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330181999>

Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

5) Amnesty International, Pakistan: Honour killings of girls and women, Index: ASA 33/018/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330181999>

Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

6) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

7) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

8) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

9) Omvärldsbilder i veckan 030106-12

<http://www.smvk.se/Omvarldsbilder>

Omvärldsbilder bygger på att hämta material ur det rika flöde som kommer från källor som täcker FN-systemets arbete, rapporter från mänskliga rättighets- och frivilligorganisationer, miljöorganisationer, forskningsinstitutioner samt stora

nyhetsbyråer. Omvärldsbilder görs för Statens Museer för Världskultur i samarbete med Institutionen för freds- och utvecklingsforskning vid Göteborgs Universitet. Arbetet utgör en del av såväl det nya Världskulturmuseets i Göteborg som universitetets profilering på internationalisering, demokrati och mänskliga rättigheter. Arbetet stöds av Sida, och materialet används både på Sidas nätsida (välj "Nyhetsrum" och sedan "Notiser") samt i dess tidskrift Omvärlden.

10) Amnesty International, Pakistan: Honour killings of girls and women, Index: ASA 33/018/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330181999>

Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

11) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

12) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

13) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

14) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

15) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

16) BBC News 2002-12-11

17) Utrikesdepartementets landrapport om Pakistan 2002

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.568.=1

18) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

19) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

20) BBC News 2002-12-11

21) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour.
Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

22) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour.
Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

Omvärldsbilder i veckan 030106-12

<http://www.smvk.se/Omvarldsbilder>

23) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA
33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

24) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA
33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

25) Amnesty International, Pakistan: The tribal justice system. Index: ASA 33/024/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330242002>

Amnesty International, Pakistan: Tribal justice system must be abolished or amended.
ASA 33/025/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330252002>

26) Amnestys årsrapport 2003: Pakistan

<http://web.amnesty.org/report2003/Pak-summary-eng>

27) Amnesty International, Pakistan: The tribal justice system. Index: ASA 33/024/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330242002>

Amnesty International, Pakistan: Tribal justice system must be abolished or amended.
ASA 33/025/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330252002>

28) Human Rights Watch, Crime or Custom? Violence against women in Pakistan, 1999

29) Utrikesdepartementets landrapport om Pakistan 2002

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.568.=1

30) Utrikesdepartementets landrapport om Pakistan 2002

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.568.=1

31) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour.
Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

Human Rights Watch, Crime or Custom? Violence against women in Pakistan, 1999

Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA
33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

32) Utrikesdepartementets landrapport om Pakistan 2002

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.568.=1

33) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

34) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

35) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

36) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

37) Amnesty International, Pakistan: Honour killings of girls and women, Index: ASA 33/018/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330181999>

38) Amnesty International, Pakistan: Violence against women in the name of honour. Index ASA 33/017/1999

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330171999>

39) Human Rights Watch, Crime or Custom? Violence against women in Pakistan, 1999

40) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

41) Human Rights Watch, Crime or Custom? Violence against women in Pakistan, 1999

42) Utrikesdepartementets landrapport om Pakistan 2002

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.568.=1

43) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

44) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

Utrikesdepartementets landrapport om Pakistan 2002

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.568.=1

45) Utrikesdepartementets landrapport om Pakistan 2002
http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.568.=1

46) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002
<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

47) Omvärldsbilder i veckan 021028-1103
<http://www.smvk.se/Omvarldsbilder>

48) Omvärldsbilder i veckan 021028-1103
<http://www.smvk.se/Omvarldsbilder>

49) Omvärldsbilder i veckan 021028-1103
<http://www.smvk.se/Omvarldsbilder>

50) Amnesty International, Media briefing: Violence against women in Pakistan. Index 33/010/200246)
<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330102002>

51) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002
<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

52) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002
<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

Utrikesdepartementets landrapport om Pakistan 2002
http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.568.=1

53) Amnesty International, Pakistan: Honour killings of girls and women, Index: ASA 33/018/1999
<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330181999>

Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002
<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

54) Utrikesdepartementets landrapport om Pakistan 2002
http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.568.=1

55) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002
<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

56) Utrikesdepartementets landrapport om Pakistan 2002

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.568.=1

57) Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of women. Index: ASA 33/006/2002

<http://web.amnesty.org/library/index/engasa330062002>

58) Utrikesdepartementets landrapport om Pakistan 2002

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.568.=1

Syrien

1) Human Rights Watch: Memorandum to the United Nations Human Rights Committee: Syria's Compliance with the International Covenant on Civil and Political Rights.

2) US State Department: Syria - Country Report on Human Rights Practices, March 2002.
<http://www.state.gov>

Turkiet

1) Se'ver Aysan; Yurdakul Gökceciçek: Culture of Honor, Culture of Chande: A Feminist Analysis of Honor Killings in Rural Turkey. Violence Against Women, Sept. 2001, Vol.7, issue 9

Amnesty International: Turkey:End sexual violence in custody! EUR 44/003/2003.

<http://web.amnesty.org/ai.nsf/Index/EUR440062003?OpenDocument&of=THEMES\WOMEN>

2) Amnesty International: Turkey:End sexual violence in custody! EUR 44/003/2003.

<http://web.amnesty.org/ai.nsf/Index/EUR440062003?OpenDocument&of=THEMES\WOMEN>

3) Women for Women's Human Rights. NGO Country Report, presented to the UN Committee for the Elimination of All Kinds of Discrimination Against Women, at the Periodic Review of Turkey, January 1997.

4) Washington Post 2001-08-08: In Turkey "Honor Killing" Follows Families to Cities.

Tahire Kocktürk-Runefors: En fråga om heder. Tidens förlag 1991.

UN Wire, 2001-09-08, <http://www.unfoundation.org>

Women's International Network News, Autum 2001, Vol 27, Issue 4: Turkey: Honor Killings Exposed As More Families Move to Cities.

5) US State Department: Turkey - Country Report on Human Rights Practices, March

2002. <http://www.state.gov>

6) Arin Canan, Femicide in the Name of Honor in Turkey, Violence Against Women, Jul 2001, Vol.7, Issue 7.

Se'ver Aysan; Yurdakul Gökceciçek: Culture of Honor, Culture of Change: A Feminist Analysis of Honor Killings in Rural Turkey. Violence Against Women, Sept. 2001, Vol.7, issue 9.

7) Washington Post 2001-08-08: In Turkey "Honor Killing" Follows Families to Cities.

8) Amnesty International: Turkey:End sexual violence in custody! EUR 44/003/2003. <http://web.amnesty.org/ai.nsf/Index/EUR440062003?OpenDocument&of=THEMES\WOMEN>

9) Amnesty International: Turkey:End sexual violence in custody! EUR 44/003/2003. <http://web.amnesty.org/ai.nsf/Index/EUR440062003?OpenDocument&of=THEMES\WOMEN>

10) Amnesty International: Turkey:End sexual violence in custody! EUR 44/003/2003. <http://web.amnesty.org/ai.nsf/Index/EUR440062003?OpenDocument&of=THEMES\WOMEN>

11) Amnesty International: Turkey:End sexual violence in custody! EUR 44/003/2003. <http://web.amnesty.org/ai.nsf/Index/EUR440062003?OpenDocument&of=THEMES\WOMEN>

12) Se'ver Aysan; Yurdakul Gökceciçek: Culture of Honor, Culture of Change: A Feminist Analysis of Honor Killings in Rural Turkey. Violence Against Women, Sept. 2001, Vol.7, issue 9.

Arin Canan, Femicide in the Name of Honor in Turkey, Violence Against Women, Jul 2001, Vol.7, Issue 7.

UN Wire, 2001-09-08, <http://www.unfoundation.org>

13) Arin Canan, Femicide in the Name of Honor in Turkey, Violence Against Women, Jul 2001, Vol.7, Issue 7.

14) Se'ver Aysan; Yurdakul Gökceciçek: Culture of Honor, Culture of Change: A Feminist Analysis of Honor Killings in Rural Turkey. Violence Against Women, Sept. 2001, Vol.7, issue 9.

15) Arin Canan, Femicide in the Name of Honor in Turkey, Violence Against Women, Jul 2001, Vol.7, Issue 7.

16) Se'ver Aysan; Yurdakul Gökceciçek: Culture of Honor, Culture of Change: A Feminist Analysis of Honor Killings in Rural Turkey. Violence Against Women, Sept. 2001, Vol.7, issue 9.